

Geestelijke Bronnen en Nieuwe
Ethische Waarden voor de XXIste eeuw
Internationaal colloquium, Congrespaleis Brussel, 5 juni 1998

Nieuwe spirituele waarden in de zakenwereld -
van kunstmatigheid tot kunstzinnigheid
door András László

Zeer geachte Excellentie, geacht publiek, dames en heren, het is een geweldig boeiende uitdaging om ogenschijnlijk zo ver uit elkaar liggende en in se elkaar tegenstrijdige gebieden als de spiritualiteit en de zakenwereld met elkaar te verbinden. In deze voordracht (het zijn eigenlijk eerder mijmerende reflecties) ga ik trachten duidelijke en relevante verbanden te leggen tussen de drie begrippen waarden, spiritueel en zakenwereld zodat een nieuw referentiekader ontsloten wordt. Het oogmerk van de voordracht is ook kenschetsende tendensen bloot te leggen in onze huidige maatschappij met betrekking tot het dominante waardenpatroon, het failliet en de uitholling van de waarden en de wonderbaarlijke kracht van de nieuwe spirituele waarden.

Sta me toe met drie citaten van wal te steken, de ene is van Albert Einstein, die heel treffend opmerkte dat je een probleem niet kan oplossen met hetzelfde denkpatroon dat het probleem heeft doen ontstaan. Van de Franse schrijver Marcel Proust stamt de volgende uitspraak: de echte ontdekkingsdaad bestaat er niet in nieuw land te ontdekken, maar met nieuwe ogen te schouwen. En Mahatma Gandhi zei dat je de verandering die je in de wereld wilt zien eerst in jezelf moet verwezenlijken en beleven.

De laatste drie decennia kan je kort als volgt de revue laten passeren:

In de jaren zeventig was de door de Club van Rome gelanceerde slogan: de grenzen aan de groei. Het ophefmakende rapport beschreef de vooruitzichten voor groei van de wereldbevolking en de wereldeconomie in de komende eeuw. De grenzen aan de groei werden getoetst aan de problematiek van het industrieel kapitaal, de voedselproductie, het gebruik van natuurlijke hulpbronnen en vervuiling van het milieu, enz.

De jaren tachtig waren de groene, ecologische jaren met de bewustwording en bewustmaking van de milieubewegingen met als waarschuwing dat de rooibouw en uitbuiting van de aarde onherroepelijk en onomkeerbaar dreigt te worden.

Nu in de jaren negentig en aan de drempel van het komende millenium wijst de Club

van Boedapest op de centrale rol van het bewustzijn. We beleven momenteel de snelste en meest diepgaande veranderingen in de hele geschiedenis van de mensheid. De slagwoorden zijn o.a. informatietechnologie en globalisering. De superversnelde omstandigheden die hieruit voortvloeien brengen nieuwe denk- en handelwijzen voort. Het hoeft geen betoog dat daarbij problemen rijzen, want het postmodern tijdperk overrompelt ons met een snelheid die ons niet de tijd laat om het nodige doorzicht en aangepaste gedragspatronen te ontwikkelen. Je wordt heden ten dage bijna noodgedwongen meegesleurd door dat frenetieke ritme. Je wordt platgewalst met een informatiestroom zonder weerga. Je kan amper op adem komen, er wordt je omzeggens ook geen adempauze gegund: de productiemachine van de losgeslagen consumptiemaatschappij draait immers vierentwintig uur op vierenentwintig; er is ook amper vrijruimte voor persoonlijke meerwaarde. Het merendeel van de mensen tracht koste wat het kost het hoofd boven water te houden, ziet echter amper een uitweg uit de wurggreep van de power van het globale kapitaal (er gaat bijna geen dag voorbij of de fusies en mergers van mammoetondernemingen hertekenen coërcief het wereldlandschap. De gapende kloof tussen arm en rijk, Noord en Zuid, Oost en West, maatschappij en individu, politiek en de burger, kapitaal en cultuur, het veruitwendigen, zich uitleven en opbranden in materiële welstand aan de ene kant en de innerlijke weg, de tocht naar binnen, naar zin, zingeving, zinvolheid, levenskwaliteit aan de andere kant... wordt almaar groter.

Er is dringend nood aan een nieuw omvattend, helend en zingevend mens- en wereldbeeld waarin visie, diepgang, hart en ziel centraal staan. En wel heel dringend, want veel tijd hebben wij niet meer, als we zo voortboeren zoals we nu bezig zijn. Dit is geen doemdenken, integendeel een oproep tot doendenken. Het is heel makkelijk dag in dag uit te jammeren over alles en nog wat, over de catastrofale toestand van de aarde, het steeds groter wordende ozongat, de CFK's, de talloze (top)conferenties (Rio, Tokyo, Beijing...) die banken vol geld kosten, waar resoluties ontstaan, maar in de grond verandert er nadien weinig of niets, is het business as usual... Het is ook al te makkelijk om de regeringen, het establishment, de instituties, het systeem... met de vinger te wijzen dat ze inert geworden zijn, hun beloftes niet nakomen, de maffia niet kan onderdrukt worden, de witte mars gerecupereerd wordt voor politieke ijdelheid en andere doeleinden... Het algemeen, ontgoocheld klimaat van "je kan er toch niets aan veranderen, het is zinloos wat konkreets ook te ondernemen..." - deze houding van defaitisme zet helemaal geen zoden aan de dijk, getuigt van onvolwassenheid en onvolgroeidheid.

Emancipatie is voortaan een taak van het systeem zelf!

De tijd is rijp voor globaal denken, lokaal handelen en met verantwoordelijkheidszin leven en voelen. De mens moet weer tot bloei (kunnen) komen, zich ontplooien, zijn creativiteit ten dienste stellen van zichzelf en de gemeenschap. Er is een hemelsbreed verschil tussen groei en ontwikkeling.

Volgens het woordenboek betekent groeien in grootte toenemen door de assimilatie of de aanwas van materialen. Zich ontwikkelen daarentegen betekent het uitbreiden of verwezenlijken van potentiële vermogens, in een vollere of betere staat brengen. Wanneer iets groeit wordt het kwantitatief groter; wanneer het zich ontwikkelt wordt

het kwalitatief beter, of tenminste anders. Kwantitatieve groei en kwalitatieve verbetering zijn aan andere wetten onderworpen. Onze dierbare en enige planeet ontwikkelt zich in de loop van de tijd zonder te groeien. Onze economie, een subsysteem van de eindige en niet-groeiende aarde, moet uiteindelijk een soortgelijk ontwikkelingspatroon gaan vertonen. Hoewel er grenzen aan de groei zijn, hoeven er geen grenzen aan ontwikkeling te zijn. Eens je geproefd hebt van het innerlijke leven, ervaar je seconde na seconde van de dag dat de mogelijkheden onbegrensd zijn, daar is eigenlijk niets dat je niet kan bereiken of verwezenlijken als jij zelf het maar tenvolle wilt!

Het dagende en oprijzende wereldbeeld zal in tegenstelling tot het mechanistische wereldbeeld dat de laatste driehonderd jaar dominant was duurzame perspectieven (moeten) bieden. De mensen zijn het kotsbeu geworden dat men ze voorschrijft wat ze moeten doen en laten. De tijd is gekomen dat ieder van ons zijn/haar lot in eigen handen neemt. Wat verheugend is, is het onmiskenbare en onomkeerbare feit dat de mensen beginnen mondig te worden. Ze laten niet meer met zich sullen. In de niemandheerschappij van de technologie moet de burger 'ecologische en ethische rechten' opeisen. De 21ste eeuw kan je niet meer tegemoetgaan met obsoleet geworden denk- en gedragspatronen. Zoiets is niet alleen niet efficiënt, maar tevens gevaarlijk, gelet op de kwetsbaarheid van de sociale en ecologische structuren. Het volstaat niet meer enkel rationeel te denken en dat te perfectioneren. Een nieuw inzicht in onszelf en de anderen is aan de orde, een vernieuwde en vernieuwende, verfrissende kijk op de natuur en de leefwereld en de samenleving.

Natuur en cultuur hand in hand! De natuur moet worden beschermd. Maar welke natuur? Die van nu of die van toen? Dé natuur bestaat niet, concluderen we. Totdat onze eigen 'natuurlijke' behoeften ter sprake komen. Die natuur bestaat blijkbaar wel.

Wat dringend gevraagd is, zijn nieuwe waarden, ethiek, kwalitatieve levenswijzen en opnieuw menselijke relaties.

Dit nieuwe globale denken is essentieel grensoverschrijdend, grensverleggend ook. Het sloopt muren die scheiden, en verbindt, slaat bruggen.

De werkelijke uitdaging van onze tijd - en dit is kristalhelder verwoord in het eerste Rapport van de Club van Boedapest uit de pen van zijn president en stichter Prof. Dr. Ervin Laszlo Het derde millennium. De uitdaging en de visie - bestaat er juist in daadwerkelijk in actie te treden: levens- en handelswijzen te ontwikkelen die passen bij de wereld die verder gaat dat de op hol geslagen globale verwarring in deze almaar vereenzamende postmoderne verschraving waarin we ons plegen te projecteren en waarin we vaak enkel maar onze frustraties kunnen afreageren!

We beleven schrijnend het failliet van de waarden: vrijwel alle waarden, de ideologische, ideële, politieke, sociale, culturele, morele, artistieke waarden zijn uitgehold, om van de spirituele waarden nog maar te zwijgen. Het is gebleken dat zij eigenlijk niet veel waarde hebben en dus niet veel waard zijn. De cultuur heeft het in deze kapitalische wildgroei ontzettend moeilijk om niet onder te gaan. De cultuur is ook gedegradeerd tot een product dat moet opbrengen. Of het wat bijbrengt, is bijzaak. Cultural return on investment is een ander woord voor cultureel management.

Shareholder value is ook in de culturele sector belangrijker dan shared culture value. Is dit niet het geval, dan wordt de geldkraan van het kapitaal ongenadig dichtgedraaid, staat de cultuur droog, aan de klaagmuur: zij heeft geen markt meer.

Het is een illusie te denken dat de cultuur in het huidige bestel nog de waarden bepaalt, het is integendeel de markt die de wet en de waarden dicteert en voorschrijft. De waardenmarkt is tot marktwaarde omgetoverd. Het begrip marktwaarde is echter in se al in strijd met het intrinsieke waardenbesef. Het kunstmatige, middelmatige, oppervlakkige, onpersoonlijke, het korte-termijn-denken, het nivelerende (en veelal naar beneden)... zijn de gouden koeien van dit moment. Het geld is de dominerende waarde, de nieuwe god in onze maatschappij: salarisverhoging, toename van de koopwaarde, profit en nog eens profit (en liefst op korte termijn) beheersen ons denken en doen. In deze agressie op ons zenuwstelsel en onze emoties (kijk maar hoe de reclameindustrie kunstmatige behoeftes creëert en overbodige boodschappen de huiskamers instuurt, de steden zijn uithangborden geworden voor gestresseerde en verslaafde consumenten die hollen van het ene product naar het andere, en er helemaal niet bij stilstaan wat de zin van dit alles kan zijn, of het überhaupt zin heeft).

De zakenwereld, het zakenleven speelt hier gretig op in, dit is immers zijn raison d'être, althans in het steeds nog dominerende paradigma van macht, machtswellust en kapitaalkrachtigheid. Het leven, de wereld is een zaak geworden. Les mots et les choses schreef de Franse filosoof Michel Foucault...

Leven en wereld worden beide gerund als een bedrijf, de (winst)rekeningen moeten kloppen, het moet steeds meer opbrengen, je wordt uitgebaat en uitgebuit of je er baat bij hebt of niet. Je menselijke eigenwaarde telt niet meer, in de plaats van de dialoog is de deal gekomen, je moet keihard zijn, wil je slagen. Ongenadig, geen respect. Het leven is één grote (super)markt geworden, of zeg ik beter hypermarkt, en nu wordt je stilaan gedwongen je nog te connecteren ook. Wie niet online is, valt definitief buiten de prijzen. Imago, positionering, marketing, identiteit, conflictmanagement... zijn de gesofisticeerde waardebepealers.

Zelfs de spiritualiteit is in hetzelfde bed ziek!

Ze is één grote, nieuwe markt geworden.

Big business! Clans, guru's, godsdiensten, overtuigingen, geloofsscholen bekampen elkaar als kemphanen, sterker nog voeren oorlog in de naam van...jawel, de almachtige...

De etymologische betekenis van de woorden religie en enthousiasme is ver te zoeken! Religie betekent toch samen brengen, verbinden, en naar mijn weten betekent enteios toch de god, het goddelijke in ons, of niet soms...

We worden verlokkt om steeds virtueeler te leven op superhighways van communicatie, we worden bedolven onder het lawaai, de smog, we zijn verslaafd aan de perverse

lusten van het lichaam, de routine, we zijn slaven geworden van onze eigen frustraties (terwijl ze eigenlijk maar een storm zijn in ons teetasje, a storm in a cup of tea), we leven in bunkers met hypermoderne alarminstallaties, we voelen ons goed in de superwelaarstaat, we moeten per se de nummer één zijn... moeten we dat eigenlijk werkelijk?

Is dit de ideale levens-markt, wel-zijns-markt voor het komende millennium?

En de mens, de natuur, de cultuur, de levensvreugde, de eenvoud, de stilte, de ervaring, het beleven, het ongecompliceerde, het enthousiasme, de soberheid, de waarde van het zijn, het wel-zijn, de dankbaarheid, het respect voor zichzelf en de ander, de passie, de compassie (het samen-voelen), het samen-horen, de zinging, de ontroering, de schoonheid, het geweten, de zin voor echtheid en waarheid, de zin ook voor eenheid in de verscheidenheid, het geïntegreerde evenwicht, een rechte ruggegraat, het geduld, de volharding, de overgave, de warmte, het joviale, de bezieling, de gastvrijheid, de humor, de niet berekende en gemaakte lach, de bescheidenheid, de tijd nemen voor zichzelf en de ander, staan we nog stil bij de eenvoudige en wezenlijke vragen (wie ben ik, waarom ben ik hier, wat is mijn doel in het leven, wat is mijn opgave in het leven, wat is mijn verantwoordelijkheid in dit bestaan, welke unieke rol heb ik in dit fantastische universum en op deze planeet te vervullen), durven we ze nog wel te stellen?- En hoe zit met het beeld van onszelf, ons zelfbeeld?

Hebben we de moed tout court om onszelf in de spiegel te bekijken, ons permanent in vraag te stellen, te werken aan onze eigen ontwikkeling, ons te slijpen als een schitterende en transparante diamant? Hoe zit het met de uitbouw van onze innerlijke potentialiteiten die helemaal niet eindig zijn? Geloven we nog wel in onszelf, durven we onze eigen problemen onder ogen te zien, ze als uitdagingen, kansen te beschouwen in plaats van belemmeringen? Blijven we vastzitten in het verleden, kankeren we voort in het heden, of hebben we de moed om ons leven om te gooien, vanuit de roep en de aanzuigkracht van de toekomst (the pull of the future instead of the push of the past) te leven; met andere woorden: diegene trachten te zijn die we zouden kunnen zijn als we werkelijk zouden willen zijn die we hadden kunnen zijn!

Dit is een heel ander, en fantastisch verrijkend perspectief dan het doordeweekse, middelmatige, lineaire en schrijnend monotone perspectief dat ons leven helemaal overschaduwde.

Een treffende beeld moge dit verduidelijken: een golf die uit de zee springt kan je tevens beschouwen en beleven als de hele zee die zich als golf verheft.

Dit is het holistisch perspectief, een ge-heeld wereldbeeld. Je plaatst je in een zeer breed kader en ademt vanuit dat kader, je bent één met de mineralen, de planten, de dieren, de rotsen, de bomen, de bladeren, de grassprietten, de mede-mensen, de wolken, de wind, de regen, de hemel, de regenboog, het kosmische en het transcendente: je voelt je één met wat je oversteigt en wat je de innerlijke kracht geeft om eenvoudig jezelf te zijn, om echt te zijn. Je voelt van binnenuit dat je van dezelfde natuur bent als de zon, de maan, de sterren, de melkwegen en galaxieën... je voelt je

licht zijn, een licht-wezen, een zonnebloem die zich naar het licht keert.

En je bent vrij, eindelijk ontwaakt uit de verstening en verschraling, het graf van je ego, uit de dualiteit van enerzijds verstand en anderzijds gevoelens, van hoofd en hart, van lichaam en ziel, je begint alle energieniveau's van je zijn te integreren.

Je bent wie je bent.

Door je naar binnen te hebben gekeerd en van binnenuit naar de andere en de buitenwereld te zijn toegegaan, heb je niet alleen je eigen scheidingsmuren gesloopt, maar heb je van het leven weer een feest gemaakt, waarin je zindert van ontroering en vervoering, waarin je verwondering niet opkan voor de immense schoonheid en rijkdom van onze planeet die als een levend organisme ademt, net zoals wij. En je ademt nu synchroon met de planeet. Je ervaart ook de unieke gave van het leven, van jouw leven. Je deinst niet meer terug voor de uitdagingen, de moeilijkheden vorm je om tot opportuniteiten, negatieve trillingen buig je om tot positieve. Je wordt je ook bewust van je specifieke verantwoordelijkheden, rechten en verplichtingen in de maatschappij. In het zakenleven maakt de deal weer plaats voor de dialoog. Er komt sfeer op het werk, de creativiteit en de persoonlijkheid van elkeen moet aan bod komen. De concurrentie wordt niet als vijand beschouwd maar als potentiële partner: co-opetition heet dat nu met een nieuw woord. Je krijgt win-win situaties. In plaats van management by objectives, pas je nu management by values, en by shared values toe... Passie kan je nu ook in de zakenwereld hanteren: In search of passion...

Geld is niets meer of minder dan een gematerialiseerde stroom van energie die nodig is om onze samenleving in beweging te houden. Het is het bloed van de maatschappij. Geld is niet vies. Wanneer je spiritueel werk laag waardeert, waardeer je in feite jezelf laag en zorg je er ongewild voor dat goede werken altijd het imago houden van liefdadigheid, iets in de marge, 'ongeaard' en in economische termen dus minder waardevol. De onnatuurlijke tegenstelling van 'wij, de idealisten' en 'zij, de rijken' kan juist met een herwaardering van goede doelen en spiritualiteit worden doorbroken. Goede raad en goede werken mogen 'duur' zijn.

Met dit nieuwe waardenbesef in de zakenwereld neemt ook zij verantwoordelijkheid op: meebouwen aan zingeving.

Spiritualiteit en Business hand in hand. Dat was toch ook al de droom van Jacques Delors met zijn programma: 'Une Ame pour l'Europe. Ethique et spiritualité.'

Je begint je bewustzijn op een planetair niveau te beleven en in de praktijk om te zetten. Dit is het kernwoord, het waarde-woord van de Club van Boedapest zoals dit in het Manifest over de geest van het planetaire bewustzijn in elk woord doorklinkt. Mag ik deze enkele beschouwingen over de nieuwe spirituele waarden en hun impact op het zakenleven dan ook afsluiten met de laatste zin uit dit Manifest te citeren:

Planetair bewustzijn is de kennis zowel als het gevoel van de vitale onderlinge afhankelijkheid en wezenlijke één-heid van de mensheid, en de bewuste aanvaarding van de ethiek en het ethos die dit inhoudt. De ontwikkeling hiervan is het nieuwe

gebod van de menselijke overleving op deze planeet.

En als allerlaatste afsluiter: als de kleine dingen niet belangrijk zijn (de basale vormen van menselijke interactie: iemand groeten op straat, liefst met een glimlach, terugbellen als je een telefoon krijgt...), worden de grote ook minder relevant. We zijn continu bezig de grenzen te verleggen waar het aanvaardbaar gedrag betreft. Maar eerst moet je focussen op de relatief kleine dingen. Die bepalen de waarden in de samenleving - en waar het echt om gaat.

Waartoe streven naar het bovenmenselijke als je toch mens blijft? Dat is de hedonistische Don Juan. De ambitieuze Faust legt zich daar niet bij neer: Waartoe ben je mens als je niet naar het bovenmenselijke streeft?

In dit licht en deze zin hartelijk dank u voor uw welwillende en warme aandacht.